

Miljön i Europa — tillstånd och utblick 2005

Sammanfattning

Europeiska förbättringar, lokala val, globala effekter

Européerna sätter värde på sin miljö: Eurobarometerundersökningar visar att en stor majoritet (över 70 procent) vill att beslutsfattarna skall ge lika stor tyngd åt miljöpolitiken som åt den ekonomiska politiken och social- och arbetsmarknadspolitiken. Som privatpersoner är européerna villiga att göra vissa insatser för miljön, även om de skulle göra mer om de visste mer om de miljöval som kostar lite eller ingenting alls. Dessutom skulle de göra mer om de kände sig säkra på att deras landsmän gjorde detsamma.

Under de senaste trettio åren har det gjorts mycket för att förbättra miljön i Europa. Bly ingår för det mesta inte längre i bensinen. De ozonnedbrytande klorfluorkarbonerna (freonerna) har successivt tagits ur bruk. Kväveoxidutsläppen från vägtrafiken har minskat med ungefär 90 procent jämfört med vad de skulle ha varit om inte katalytiska avgasrenare hade införts. Utsläppen av svaveldioxid från elproduktion har också minskat avsevärt främst till följd av att teknik för rökgasavsvavling har införts.

Tack vare allt mer omfattande rening av tätorternas avloppsvatten håller Europas sjöar, vattendrag och flodmynningar på att hämta sig från föroreningarna. Naturskyddsområden av olika slag utgör nu 18 procent av EU:s yta, vilket gör det lättare att bevara ekosystemen och bibehålla den biologiska mångfalden. Skogsarealen ökar något, och i vissa regioner sker återbeskogningen nu snabbare än tidigare. Dessa och många andra framsteg gynnar människors hälsa och livskvalitet.

Det finns dock fortfarande stora utmaningar för framtiden. Den mest angelägna är klimatförändringen, vars effekter redan anses manifesteras i att extrema väderförhållanden blir allt vanligare, vattenbrist råder i vissa regioner och isen vid polerna smälter. Andra prioriterade miljöfrågor är dels att få bukt med luftföroreningarna och reglera användningen av kemikalier, med syftet att minska påverkan på människors hälsa och på miljön, dels att bevara marken som produktionsresurs och bärare av biologisk

mångfald, dels att förbättra sötvattenstillgång och -kvalitet, dels att slå vakt om världshavens hälsotillstånd. I synnerhet havet är ytterst viktiga ekosystem som bär upp många av de ekosystemtjänster som vi är beroende av.

Ett sätt att möta några av dessa utmaningar är att i större utsträckning använda förnybara energikällor, t.ex. vind- och solenergi, i stället för vissa av de icke-förnybara resurser som både industriländerna och utvecklingsländerna konkurrerar om.

Många av dagens miljöproblem har sin grund i hur Europa använder sin mark, i den ekonomiska strukturen och i vårt sätt att leva. Detta är förutsättningar som är svåra att förändra. Det mest anmärkningsvärda är att det har skett en förskjutning i miljödebatten från produktions- till konsumtionsfrågor. Bättre medvetenhet om miljö- och hälsoeffekter skulle inverka positivt på våra vardagsval när det gäller vad vi skall köpa, var vi skall bo och arbeta och vart vi skall resa.

Hushållens utgifter i de femton 'gamla' medlemsstaterna i EU (EU-15) ökade med en tredjedel mellan 1990 och 2002. Enligt prognosen kommer de att ha fördubblats i de nuvarande tjugofem EU-länderna (EU-25) år 2030, med stora skillnader mellan inkomstgrupper och regioner. I en allt mer globaliserad ekonomi påverkar konsumenternas val överallt på jorden i allt högre grad miljön inte bara i Europa utan också i många andra delar av världen. Det behövs bl.a. en bättre förståelse av de potentiella effekterna — något som vi kan uppnå genom ökad forskning — för att vi skall kunna vända några av dagens och morgondagens nedåtgående trender.

EU-25:s 'ekologiska fotavtryck' — den uppskattade markareal som krävs för att producera de resurser vi förbrukar och för att ta hand om det avfall vi ger upphov till — är omkring fem 'globala hektar' per person. Detta är ungefär hälften av USA:s fotavtryck, men det är mer än Japans. Dessutom är det mer än dubbelt så mycket som genomsnittet för länder som Brasilien, Indien och Kina. Den sammanlagda globala användningen av naturtillgångar är redan ungefär 20 procent större

än ersättningstakten varje år, något som har föranlett kommentaren att 'vi lever på kapitalet, inte på räntan'.

Urbaniseringen tilltar, mark överges

Nästan tre fjärdedelar av Europas befolkning bor i tätorter. Dessa utgör omkring 10 procent av EU:s sammanlagda landareal. Detta förefaller hanterligt, men intensiteten och konflikter mellan olika markanvändningsalternativ kan få konsekvenser för värdefulla delar av Europas territorium, långt från den plats där markanvändningen i fråga faktiskt sker.

Nyligen gjorda analyser visar att ytterligare drygt 800 000 hektar naturligt produktiv mark omvandlades till konstgjorda ytor — för bostäder, kontor, affärer, fabriker och vägar — mellan 1990 och 2000, vilket ökade vår kontinents bebyggda areal med 6 procent. Detta motsvarar tre gånger Luxemburgs yta och innebär en betydande minskning av naturkapitalet. Att god jordbruksmark är billigare än redan bebyggd mark är en av de viktigaste orsakerna till denna tätortsexpansion.

Även turismen ökar snabbt, delvis på grund av att flygtransporterna är billiga och att Europas befolkning blir allt rikare och allt äldre. Turismen bidrar också till att tätorterna breder ut sig, särskilt i inlandet innanför kuststäder, t.ex. längs den kraftigt bebyggda Medelhavskusten. En illa planerad utbyggnad av turistanläggningar kan dessutom öka belastningen på områden där det redan råder vattenbrist.

I takt med att tätorterna växer, intensifieras deras utnyttjande av mark och vatten i närområdet. Denna tillväxt inverkar på vissa mycket viktiga 'tjänster' som naturen förutsätts erbjuda gratis, t.ex. att infiltrera regnvatten till grundvattenförande lager eller att bevara våtmarker och den genetiska mångfald som finns i områden med småskaligt jordbruk. Om marken berövas sitt skyddande skogstäckande kan regnvattenavrinningen förändras radikalt, vilket kan leda till lerskred och andra problem samtidigt som de områden som riskerar att drabbas av översvämning blir större.

Klimatförändringen är här

Klimatet håller på att förändras. Medeltemperaturerna i Europa har under de senaste hundra åren stigit med 0,95 °C, och väntas stiga med 2–6 °C under de kommande hundra åren. På vissa platser lär jordbruket kunna dra fördel av att växtsäsongerna blir längre, men på andra kommer svår vattenbrist och mer svårartade (och mindre förutsägbara) väderhändelser att göra det riskabelt att bedriva jordbruk.

De stigande havsvattentemperaturerna medför en ökad risk för algblomning, dvs. kraftig tillväxt av giftiga växtplankton som är skadliga både för havslevande organismer och för människan. Djurplankton — som befinner sig långt ned i näringskedjan — och de fiskar för vilka djurplankton är en viktig födokälla tenderar också att följa temperaturtrenderna. Vissa arter har faktiskt redan flyttat hundra mil norrut. Även landlevande djur- och växtarter flyttar på sig. För vissa arter är den möjligheten tråkigt nog stängd. De alpina arter som lever på de högsta höjderna har snart ingenstans att flytta.

Som svar på detta har EU:s ministrar enats om ett mål som innebär att den globala medeltemperaturen på lång sikt inte skall få öka till mer än 2 °C över den nivå som rådde före industrialiseringen. Ministrarna har också påtalat att koldioxidhalterna kan behöva stabiliseras på en nivå klart under 550 ppm om detta mål skall kunna nås. Detta kräver att industriländerna ser till att deras utsläpp av växthusgaser år 2050 är 60–80 procent mindre än de var 1990. På kort sikt är EU i stort sett på väg att lyckas uppnå sina Kyotomål, tack vare sitt system för handel med utsläppsrätter och andra åtgärder, bl.a. det europeiska klimatförändringsprogrammet. Däremot kommer målet på medellång sikt för år 2020 — en minskning med 15–30 procent av utsläppen av växthusgaser jämfört med 1990 års nivåer — att bli svårare att nå.

Miljöbyrån har i undersökningar av olika scenarier konstaterat att vägen till en ekonomi med låga utsläpp av koldioxid främst går via tre typer av åtgärder: dels minskad energiförbrukning, dels ökad andel förnybar energi, dels förbättrad energieffektivitet i kraftproduktion och kraftanvändning, bl.a. genom

ytterligare åtgärder för att spara energi. Förnybara energikällor används nu allt mer i kraftproduktionen, och möjligheten att bygga ut kärnkraften är en öppen – och omstridd – fråga i de flesta länder.

Långsamma framsteg i styrningen av energiefterfrågan

Sedan år 2000 har den förbättrade effektiviteten i energiproduktionen och industrins minskande energiefterfrågan uppvägs av en ökande energiförbrukning från konsumenternas och tjänstesektorns sida. Allt fler elektriska apparater används i allt fler hushåll. Det finns exempelvis undersökningar som tyder på att elapparater i 'stand by-läge' nu står för 3–13 procent av hushållens elförbrukning.

År 2030 väntas efterfrågan på energi i Europa ha ökat med nästan 20 procent. Detta är visserligen mycket mindre än den förväntade tillväxttakten för BNP, men det är ändå en utveckling i fel riktning om man ser till vad som krävs för att klimatförändringen skall kunna motverkas. Det finns kostnadseffektiva åtgärder för att förbättra energieffektiviteten, men de utnyttjas fortfarande inte i tillräcklig grad. Effektivare kraftvärmeverk vore ett sätt att göra kraftförsörjningen mer resurseffektiv. Åtgärder för att fånga upp och lagra koldioxidutsläpp skulle kunna fungera som övergångsteknik. Effektivitetsförbättringar för byggnader, fordon och konsumentvaror, stimulerade av marknadsbaserade styrmedel och regler, skulle kunna bidra till att minska efterfrågan på energi.

På medellång sikt skulle kontinuerliga investeringar i förnybara energikällor, energieffektivitet och vätgas som energibärande kunna bidra till att minska Europas beroende av fossila bränslen. Vätgasinvesteringar vore till särskilt stor hjälp för transportsektorn, vars bidrag till Europas växande energiefterfrågan och koldioxidutsläpp ökar allra snabbast. Oroväckande nog väntas transporternas bidrag fortsätta att öka snabbast under de kommande decennierna. I synnerhet väntas flygtransporternas andel av samtliga transporter fördubblas mellan åren 2000 och 2030.

EU har visat prov på engagerat ledarskap genom att ställa upp ambitiösa mål för att minska utsläppen av växthusgaser. Dessutom har EU insett att passivitet innebär en alltför stor risk. En övergång till energikällor med låg kolhalt skulle, som Miljöbyråns scenarier tyder på, medföra högre energiräkningar för konsumenterna. Men att inte göra någonting har också sitt pris, något som flera undersökningar av denna fråga nu börjar visa. En av dessa undersökningar tyder på att 'kolets samhällskostnad' – den kostnad som det globala samhället åsamkas för varje ton koldioxid som släpps ut i atmosfären – ligger på ungefär 60 euro per ton. Andra undersökningar tyder på mycket högre kostnader. Att skattningarna är olika beror på att de långsiktiga effekterna på klimatet, jordbruket, luftkvaliteten, förekomsten av skadedjur och skadeväxter, vattentillgångarna och sjukdomsförekomsten åsätts penningvärde på olika sätt.

För att få perspektiv på dessa kostnader kan man betänka att växthusgasutsläppen i EU:s 25 medlemsländer varierar mellan 5 och 25 ton koldioxid per person (vilket motsvarar en samhällskostnad på 300–1 500 euro per person). Detta kan jämföras med att den uppskattade merkostnaden för en 'lågakostekonomi' år 2030 är 45 euro per person – alltså bra mycket mindre.

Vi är friskare, men vi utsätts fortfarande för föroreningar

Europa har gjort stora framsteg då det gäller att minska olika slags luftföroreningar. Framför allt har vi blivit av med smogen i många områden och minskat det sura regnet. Däremot vållar höga halter av i synnerhet små partiklar och marknära ozon fortfarande hälsoproblem i många städer och deras omgivning. Det marknära ozonet orsakar även skador på ekosystem och grödor i stora delar av den europeiska landsbygden.

Trots att utsläppen har minskat är halterna av dessa föroreningar fortfarande höga; de gällande målen överskrids ofta. Exponering för höga halter leder till kortare förväntad livslängd, vållar förtida dödsfall och ger en allmän försämring av hälsotillståndet. Eftersom

transportvolymen har ökat — med 30 procent för godstransporter och 20 procent för persontransporter under de senaste tio åren — har de betydande tekniska förbättringar som faktiskt gjorts inte lett till någon större minskning av de sammanlagda utsläppen.

Europa förlorar varje år 200 miljoner arbetsdagar på grund av sjukdomar med koppling till luftföroreningar. Dessutom uppskattar OECD att 6,4 procent av dödsfallen och sjukdomsfallen bland yngre barn i Europa orsakas av föroreningar utomhus. Andelen är oproportionerligt större i de nya EU-länderna. De analyser som ligger till grund för den tematiska strategi mot luftföroreningar som offentliggjordes i september 2005 har visat att människors hälsa och ekosystemen kommer att drabbas av betydande effekter även om den befintliga lagstiftningen följs fullt ut.

Olika förbättringar av transporttekniken, från hybridbilar till vätgasdrivna fordon, har en roll att spela när det gäller att minska exponeringen. Detsamma gäller stadsplanering, som skulle kunna se till att det blir realistiskt med alternativa transportsätt i stället för privatbil i många stadsområden.

Europas medborgare utsätts också för en allt mer innehållsrik 'cocktail' av kemiska föroreningar som kan finnas i livsmedel och moderna konsumentvaror, bl.a. möbler, kläder och hushållsprodukter. Kopplingarna mellan olika kemikalier och de stigande trenderna för cancer i fortplantningsorganen (testikel-, prostata- och bröstcancer) och för barnleukemi uppmärksammas allt mer. Det saknas tydliga bevis, men att spår av kemikalier påträffas i blod från människor och i miljön ger uppenbar anledning till oro. Om jordbrukets användning av farliga kemikalier och förekomsten av kemiska ämnen i konsumentprodukter minskade, skulle detta bidra till att reducera de till stor del okända konsekvenserna av sådana kemikalieblandningar.

Åtgärder för att förebygga förorening ger resultat

Det har gjorts stora ansträngningar att rena Europas avloppsvatten och minska vattenförorenande

industriavfall. Trots detta återstår det en del att göra innan direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse är helt genomfört. De framsteg som hittills gjorts har uppnåtts genom kapitalinvesteringar och avancerade former av vattenrening.

Framskrivning av trenderna visar att föroreningar orsakade av avloppsvatten kommer att kunna minskas ytterligare, särskilt i de tio nya medlemsstaterna (EU-10), med stöd från EU:s strukturfonder och sammanhållningsfond från 2007. Erfarenheterna från avloppsvattenreningspolitiken under de senaste tjugo åren visar att investeringar i reningskapacitet i kombination med realistiska ekonomiska incitament att minska föroreningen vid källan är det mest kostnadseffektiva sättet att minska denna sorts förorening.

EU har strävat efter att minska föroreningarna från jordbruket, bl.a. genom nitratdirektivet. Samtidigt ger vattenbranschens investeringar en garanti för att dricksvattnet håller god kvalitet. Fortfarande läcker dock olika ämnen ut i Europas vattendrag och grundvatten beroende på användningen av organiska och oorganiska gödningsmedel och bekämpningsmedel. Visserligen väntas användningen av sådana kemikalier minska i EU-15, men användningen av icke-organiska gödningsmedel väntas år 2020 ha ökat med 35 procent i EU-10 till följd av att jordbruket intensifieras där.

Det kommer även framöver att finnas problem med kvaliteten på Europas grundvatten i många områden eftersom det kan ta decennier innan föroreningar som hamnar i marken når fram till våra vattendrag, sjöar och vattenreservoarer. Förebyggande åtgärder – dvs. förändrade jordbruksmetoder – är en mer kostnadseffektiv metod än sanering, särskilt på lång sikt.

Utarmningen av våra naturtillgångar

Tillståndet för världens fiskbestånd illustrerar farorna med att överutnyttja naturtillgångar och skada ekosystemens funktioner. Fisk är den sista kvarvarande större livsmedelskällan som inte har skapats av människan. FN:s fackorgan för livsmedels- och jordbruksfrågor (FAO) uppskattar att 75 procent av världens fiskbestånd är överfiskade, och rovdjuren högst upp i näringskedjan, bl.a. tonfiskar och hajar, blir allt färre.

I och med att många av Europas bestånd är utfiskade har de europeiska fiskeflottorna sökt sig till mer avlägsna platser, med stöd av bilaterala avtal och subventioner. Dessa flottor har varit med och 'fiskat sig nedåt i näringskedjan' genom att avlägsna betydande mängder av arterna högt upp i kedjan. Detta har gjort att många kommersiellt betydelsefulla arter har hamnat i riskzonen och att ekosystemens struktur är hotad.

Av Europas landareal har nu 18 procent utsetts till skyddade områden inom Natura 2000-nätverket, något som kommer att bidra till att garantera ekosystemens hälsa och mångfald. Trots detta drabbas Europas landskap, som är en ytterst viktig del av kulturarvet och oundgängliga miljöer för den biologiska mångfalden, nu av omfattande och kanske oåterkalleliga förändringar. Dessa förändringar påverkar såväl arterna som ekosystemen.

De största livsmiljö- och ekosystemförlusterna för den biologiska mångfalden i Europa drabbade under 1990-talet hedmark, buskmark och tundra samt våtmarker som myrar, kärr och träsk. Många av de återstående våtmarkerna har gått förlorade på grund av kustbebyggelse, vattenmagasin i bergen och flodutbyggnad. Visserligen är en större del av Europa skogsbevuxen i dag än för ett antal år sedan, men skogsbruket är också på många håll intensivare än tidigare.

Dessa förluster får konsekvenser för enskilda arter. Trots de skyddsbestämmelser som ingår i den europeiska strategin för att bevara kontinentens viktigare livsmiljöer är många arter fortfarande hotade – bl.a. 42 procent av de inhemska däggdjuren, 15 procent av fåglarna, 45 procent av fjärilarna, 30 procent av groddjuren, 45 procent av kräldjuren och 52 procent av sötvattensfiskarna.

Europas mark uppvisar en unikt stor variation: det finns över 300 huvudjordarter på kontinenten. Jord som gått förlorad kan ibland återskapas genom naturliga processer, men det kan ta så mycket som 50 år för bara ett par centimeter ny jord att bildas. Jord bör ses som en icke-förnybar resurs. Det finns många hot mot jorden: erosion, hårdgörning, föroreningar, försaltning. Dessa

hot har hittills visat sig vara svåra att få bukt med, och de väntas förbli en utmaning i linje med den förväntade framtida utvecklingen i Europa när det gäller urbanisering, intensivt jordbruk och industrialisering/avindustrialisering.

I hela Europa fortsätter efterfrågan på vatten att öka, särskilt från hushållens sida. I de nya medlemsstaterna väntas hushållens vattenanvändning stiga med 70 procent under det kommande decenniet. Dessutom används allt mer vatten för konstbevattning av matgrödor, särskilt i Sydeuropa, där det redan finns tecken på vattenbrist. Klimatförändringen väntas leda till att dessa problem drabbar större områden och intensifieras. Långsiktig tillgång till rikliga och tillförlitliga resurser i fråga om rent vatten kommer att bli viktigare i den framtida planeringen av markanvändningen, särskilt runt Medelhavet.

Under det gångna decenniet har sambandet mellan ekonomisk tillväxt och material- och energianvändning i viss mån brutits i Europa. Den absoluta resursanvändningen har dock legat kvar på samma nivå. Skillnaderna är stora mellan EU-länderna: materialintensiteten varierar från ungefär 11 kg/euro i BNP till under 1 kg/euro. Till viss del kan dessa skillnader förklaras utifrån hur stor del av den ekonomiska aktiviteten i de olika länderna som industrin respektive tjänstesektorn står för. Trots detta är resurs- och energiproduktiviteten i västra Europa i medeltal fyra gånger högre än i de nya EU-länderna. Detta innebär att det finns avsevärda möjligheter att få till stånd bättre balans i fråga om resursproduktivitet mellan EU-15 och EU-10 genom tekniköverföring och andra åtgärder.

Integration, innovation och marknadsreformer

EU:s framgångsrika miljöpolitik under de senaste trettio åren har i huvudsak inriktats på lätt identifierbara punktkällor. Dessa problem har hanterats främst med hjälp av regler och nya tekniska lösningar. Utmaningen nu är att utforma och genomföra

långsiktiga åtgärder för de samhällssektorer som bidrar mest till den diffusa spridningen av föroreningar.

Innan några mer betydande framsteg kan göras lär det krävas flera decenniers sammanhängande och långsiktigt men ändå flexibelt arbete med att utforma åtgärder som har ett brett stöd bland medborgarna. Detta betyder att insatser för att informera allmänheten och öka medvetenheten kommer att bli allt viktigare för att politiken skall kunna få avsedd verkan.

För att de politiska åtgärderna skall kunna bli verkningsfulla måste de dessutom uppmuntra Europas konsumenter att ändra sitt beteende och se till att i synnerhet transport-, energi- och jordbrukssektorerna inriktar sig på mindre miljöskadliga verksamheter. Långsiktiga institutionella reformer och en ekonomisk planering som uppmuntrar till större ekoeffektivitet kan bidra till att främja sådana verksamheter. Ett komplement skulle kunna vara marknadsbaserade styrmedel. Exempelvis skulle man kunna övergå från miljöskadliga subventioner till insatser för att stödja utvecklingen och användningen av miljövänliga innovationer inom tillverkningsindustrin, energi- och transportsektorerna och jordbruket, något som i hög grad skulle kunna underlätta övergången till en mer hållbar verksamhet.

Det ingår redan miljösmål i EU:s politik på många områden, t.ex. i den gemensamma jordbrukspolitiken, och betydande ekonomiska resurser avsätts för att uppmuntra till åtgärder och beteenden som är förenliga med miljömålen. Trots detta skulle Europa, med tanke på hur vittomfattande förändringar som markanvändningen ger upphov till, kunna dra fördel av ett ökat samarbete mellan olika sektorer i syfte att få till stånd en balanserad territoriell sammanhållning, t.ex. mellan regionernas stads- och transportplanering och användningen av EU:s strukturfonder och sammanhållningsfond.

Transportsektorn är ett bra exempel som kan illustrera fördelarna med ett mer samlat angreppssätt. Vi kan se att det inom denna sektor finns ett stort antal drivkrafter och påverkansfaktorer med inbördes samband som har inverkan på miljön. Å ena sidan har sektorn lyckats att

i betydande mån minska utsläppen av luftföroreningar som ozonbildande och försurande ämnen. Å andra sidan fortsätter emellertid utsläppen av växthusgaser att öka eftersom efterfrågan på transporter (av gods och personer) mer än uppväger de förbättringar som tack vare bättre teknik och strängare regler har gjorts i fråga om energirelaterade utsläpp.

Liksom tätorternas utveckling får infrastrukturen för transporter tre olika sorters konsekvenser för marken: den bidrar dels till att god jordbruksmark går förlorad, dels till att hårdgörning av mark sker i allt snabbare takt, dels till att livsmiljöer för djur och växter fragmenteras inom hela EU. Dessutom exponeras en betydande del av befolkningen för höga bullernivåer.

Våra allt starkare önskemål om att kunna förflytta oss på vägar och i luften har gjort att transportfrågorna har hamnat högst upp på dagordningen för miljö- och hållbarhetsdebatten, såväl i de enskilda städerna som på global nivå. Detta avspeglar att transporterna har kopplingar till ett stort antal olika utmaningar, från lokala (planering och utformning av städer) till globala (växthusgaser och klimatförändring).

Långsiktiga, mer integrerade åtgärder har givit avsevärda positiva resultat. Beskattningen av bensen visar hur god effekt man kan uppnå genom långsiktiga förskjutningar av de ekonomiska incitamenten med hjälp av marknadsbaserade styrmedel. Fordonstekniken i USA och Europa är väsentligen densamma, men de europeiska bensinskatterna på omkring 50 procent har stimulerat till ändrat konsumentbeteende. Tillsammans med påtryckningar från politiskt håll i syfte att se till att viss teknik används har detta under de senaste decennierna gjort att nya europeiska bilar är nästan dubbelt så bränslesnåla som sina motsvarigheter i USA, där bränsleskatten är mycket lägre. Det finns undersökningar som tyder på att man skulle kunna göra betydande besparingar i fråga om energiintensitet genom att vidta liknande åtgärder när det gäller energipriserna.

Vad vi kan göra

Skattereformer kan bidra till att göra miljön friskare och mer hållbar. En successiv överflyttning av skattebasen från beskattning av 'goda resurser' som investeringar och arbete till beskattning av 'dåliga resurser' som förorening och ineffektivt utnyttjande skulle dessutom bidra till att internalisera miljökostnaderna i tjänste- och varupriserna. Detta skulle i sin tur skapa mer realistiska prissignaler på marknaden.

Beslutsfattarna skulle också kunna utforma komplementåtgärder som ser till att miljöskatterna inte får socialt orättvisa effekter. De fattigare i samhället lägger i allmänhet en större del av sin inkomst på grundläggande behov som livsmedel, vatten och energi. I undersökningar har man funnit att elskatter drabbar de fattigare särskilt hårt medan transportskatter är relativt gynnsamma för dem eftersom de mer sällan har tillgång till privata transportmedel. Föroreningsskatter är generellt neutrala med avseende på hur de drabbar olika samhällsgrupper.

En politik som innebär att staten får in mer pengar genom skatt på konsumtion och mindre genom skatt på arbete kan även skapa en bredare och växande skattebas, vilket kan vara ett sätt att hantera både att arbetskraften krymper och att befolkningen åldras.

De sju tematiska strategier som nu utvecklas inom ramen för det sjätte miljöhandlingsprogrammet uppmuntrar till långsiktig planering, och detsamma gäller strategin för att integrera miljöhänsyn i samhällssektorerna liksom EU:s strategi för en hållbar utveckling.

Långsiktiga, sammanhängande åtgärder kan uppmuntra till en omstrukturering av de incitament som skapas av ekonomiska styrmedel, marknadspriser och skatter, vilket kommer att behövas för att minska de stigande och allt mer uppenbara kostnaderna för att utnyttja vår planets naturtillgångar. Den förbättrade ekoeffektivitet som detta skulle medföra skulle även kunna bidra till att förbättra den europeiska ekonomins konkurrenskraft. En bättre energi- och resursproduktivitet i Europa skulle också delvis kunna uppväga de andra konkurrens fördelar som de nya industriländerna i Asien och Sydamerika åtnjuter.

Trots detta finns det avsevärda hinder för ett verkningfullt och resurseffektivt genomförande av politiken på alla ledningsnivåer inom EU. Miljöbyråns undersökningar tyder på att institutionsstrukturen kan vara lika viktig som politikens utformning.

Allmänhetens stöd för de framsteg som gjorts på miljöområdet under de senaste decennierna återspeglas i resultaten av enkäten 'Eurobarometer 2005', som också tyder på att Europas medborgare är beredda att göra mer. Denna rapport visar att mer också behöver göras, både från statsmakternas och från medborgarnas sida, för att den ekonomiska utvecklingen skall komma i fas med vad vår planet klarar av.

Europa har goda förutsättningar att visa vägen i detta avseende genom att skapa ett intelligentare, renare, mer konkurrenskraftigt och säkrare europeiskt samhälle. Sådana framsteg skulle uppmuntra till förbättringar av den globala ekoeffektiviteten och rättvisan, något som i det långa loppet är vad som krävs för att garantera livskvaliteten i Europa.